

Vier verschillende balansvormen

In de dialoog tussen wetenschap en religie, zoals die wordt gevoerd in het boek 'God & Natuur', gaat het om een bijzondere uitwisseling van feiten en emoties. Een uitwisseling namelijk die kan leiden tot een heldere, evenwichtige en stimulerende balans tussen God en Natuur als symbolen van religie en wetenschap. Ieder mens (of hij nu gelovig is, dan wel religieus of spiritueel, dan wel agnost of atheïst) heeft zijn eigen, persoonlijke balans tussen zijn kennis van de Natuur en zijn ervaring van God. Maar veel van die balansen zijn niet helder, evenwichtig of levenskrachtig, *voorzover het gaat om een uitwisseling van feiten en emoties*. Laten we een aantal balansen bekijken.

- 1) Sommigen kiezen er voor de balans tussen God en Natuur te laten uitslaan naar de ene of naar de andere kant. Mensen die zweren bij een persoonlijke God, zien de natuur eerst en vooral als een schepping en hebben de neiging om alle feiten een religieuze dimensie te geven. De feiten krijgen hier niet de kans om zich als 'naakte', wetenschappelijke feiten te tonen; ze worden meteen geannexeerd. Van een dialoog tussen wetenschap en religie is dan niet echt sprake meer. Anderzijds zijn er de mensen die zweren bij de harde wetenschap. Ze schrappen God als een overbodige hypothese en hebben de neiging om alle feiten te 'naturiseren'. Wat we hier zien is dat feiten vooral worden beschouwd als 'objectief en neutraal', met het doel ze te 'vrijwaren' van (religieuze/spirituele) emoties. Op zich is dat prima, maar als het betekent dat we überhaupt geen emoties met wetenschappelijke feiten kunnen verbinden, dan wordt de balans bloedeloos.
- 2) Anderen (velen zelfs) kiezen er voor om een balans te hanteren waarbij God en Natuur weliswaar een eigen plek krijgen, maar waarbij tevens te kennen wordt gegeven dat deze twee zwaargewichten in onze cultuur ieder een eigen waarheid vertegenwoordigen. En dat heeft consequenties. Want de domeinen van wetenschap en religie hebben elkaar nu weinig meer te vertellen. Ze trekken zich terug in hun eigen domein. De balans tussen God en Natuur verandert in een star evenwicht, waar elke uitwisseling tussen feiten en emoties wordt afgekapt. Een uitwisseling is hier in feite niet aan de orde, omdat zij volgens de aanhangers van deze 'boedelscheiding' eerder tot verwarring dan tot verheldering leidt. Het mag duidelijk zijn dat een dergelijke balans een uitwisseling tussen feiten en emoties in de weg staat. De balans stimuleert niet, maar verstikt.
- 3) Weer anderen kiezen voor een balans tussen God en Natuur, waarbij gezocht wordt naar overeenkomsten. Bijvoorbeeld kunnen wetenschap en religie elkaar iets te zeggen hebben als het gaat om de zogenaamde

grensvragen. Wat is de oorsprong van het heelal? Hoe ontstond het leven op aarde? Waar komt de mens vandaan? Wat gaat er gebeuren in de toekomst? Hoe vruchtbaar deze dialoogvorm ook is (zij wordt veel beoefend in de Angelsaksische landen), zij lijdt mijn inziens aan een stevig gebrek. Wetenschap en religie worden namelijk als cognitief gelijkwaardig behandeld, maar dat zijn ze niet. De dialoog die hier wordt nagestreefd is een uitwisseling van het natuurbegrip en het godsbegrip, alsof het om dezelfde soort begrippen gaat. Er ontstaat een balans die weliswaar stimuleert en prikkelt, maar ook eerder verwarring dan verheldering biedt.

- 4) Tenslotte zijn er mensen die kiezen voor een balans waarbij de objectieve wereld van de wetenschap scherp wordt onderscheiden van de subjectieve wereld van de religie. Tegelijkertijd wordt gewezen op de mogelijkheid om in een innerlijke dialoog een uitwisseling tot stand te brengen tussen de wereld van de feiten en de wereld van de emoties. De balans tussen twee ongelijksoortige zaken (wetenschap en religie) krijgt dan een eigen dynamiek. Men kan voor zichzelf op zoek gaan naar een eigen afweging tussen enerzijds het natuurbegrip en anderzijds het godsgevoel (i.p.v. godsbegrip). Waarbij het een ieder vrij staat om te denken van God wat hij wil. Want God is geen feit!

In mijn ogen heeft de laatste balans de sterkste kaarten; zij combineert helderheid, evenwicht en vitaliteit het meest optimaal. Mijn visie op een goede dialoog tussen wetenschap en religie is de volgende. Allereerst constateer ik dat tussen deze domeinen maar een erg smal grensgebied bestaat. De verschillen tussen wetenschap en religie zijn vele malen groter dan de overeenkomsten. Echter, er is een bijzonder kanaal waarlangs wetenschap en religie elkaar kunnen ontmoeten, en dat is via een uitwisseling van feiten en emoties. Wie dit kanaal in zichzelf tot ontwikkeling brengt, zal een stimulerende werking ondergaan. Hij of zij zal zich bewust worden van een eigen fascinatie voor de natuur, die als goddelijk aanvoelt. De kunst is echter om de balans tussen God en Natuur helder, evenwichtig en levenskrachtig te houden. Al te makkelijk kan men doorschieten naar een ander soort van balans, zoals de besproken voorbeelden 1, 2 en 3 laten zien. Ik ontzeg niemand het recht op andere vormen van balanceren, maar deze missen mijns inziens de bijzondere kracht die voorbeeld 4 laat zien.